

Diagnoza obszaru LGD Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu” - projekt

1. Opis obszaru

Zasięg terytorialny

W skład Lokalnej Grupy Działania, która powołała Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu”, wchodzi 8 gmin należących do województwa lubelskiego, z czego 7 gmin wchodzi w skład powiatu włodawskiego oraz jedna gmina należy do powiatu chełmskiego:

- Powiat włodawski: Hanna, Hańsk, Stary Brus, gmina miejska Włodawa, gmina wiejska Włodawa, Wola Uhruska, Wyryki,
- Powiat chełmski: Ruda-Huta.

Obszar opracowania położony jest we wschodniej części województwa lubelskiego. Położenie obszaru LGD jest specyficzne – leży przy granicy dwóch państw: Białorusi i Ukrainy (granice wyznacza rzeka Bug). Obszar ten położony jest z dala od dużych aglomeracji miejskich, ale posiada z nimi dogodne połączenia komunikacyjne, co sprawia, że stanowi bazę wypoczynkową dla mieszkańców Chełma, czy Lublina.

Obszar LGD powiązany jest siecią dróg ze stolicą województwa – miastem Lublin. Oddalone od centrum obszaru o 70 km. Inne duże ośrodki miejskie powiązane komunikacyjnie z obszarem objętym LSR to: miasto Chełm ok. 45 km, Łęczna ok. 60 km, Biała Podlaska ok. 80 km, Warszawa ok. 220 km.

Szczegółowe dane dotyczące obszaru gmin przedstawiono w tabeli poniżej:

Tab. 1 Dane identyfikacyjne gmin tworzących Lokalną Grupę Działania „Poleska Dolina Bugu”.

WYKAZ GMIN TWORZĄCYCH OBSZAR LGD				
Nazwa Gminy	Numer identyfikacyjny	Typ gminy	Powierzchnia w km ²	Ludność
Hanna	061902	wiejska	139	3 047
Hańsk	061903	wiejska	176	3 830
Stary Brus	061904	wiejska	132	2 149
Ruda-Huta	060309	wiejska	112	4 684
m. Włodawa	061901	miejska	18	13 643
gm. Włodawa	061906	wiejska	245	6 040
Wola Uhruska	061907	wiejska	154	4 017
Wyryki	061908	wiejska	220	2 729
Poleska Dolina Bugu			1 196	40 139

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

2. Charakterystyka ludności

Obszar działania „Poleska Dolina Bugu” składa się z 7 gmin wiejskich oraz 1 miejskiej – Włodawa, na które składa się łącznie 105 sołectw. Teren LGD zamieszkuje ok 40 139 tys. ludności, z czego ok 49,4 % stanowią mężczyźni a ok 50,6 % kobiety. Szczegółowe dane dotyczące struktury ludności przedstawiono poniżej.

Tab. 2 Struktura ludności na obszarze LGD.

Gmina	Liczba ludności w gminie	Mężczyźni	Kobiety	Gęstość zaludnienia os/km ²
		%	%	
Hanna	3 047	49,96	50,04	22
Hańsk	3 830	50,23	49,77	22
Ruda - Huta	4 684	50,47	49,53	42
Stary Brus	2 149	50,63	49,37	16
m. Włodawa	13 643	47,93	52,07	759
gm. Włodawa	6 040	50,58	49,42	25
Wola Uhruska	4 017	49,10	50,90	26
Wyryki	2 729	49,95	50,05	12
Poleska Dolina Bugu	40 139	49,40	50,60	33

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Z powyższych danych wynika, że najwięcej osób zamieszkuje w gminach: miejskiej Włodawa oraz w wiejskiej Włodawa, zaś najmniej w gminach Stary Brus i Wyryki. Średnie zagęszczenie mieszkańców wynosi ok. 33 os./km². Gminami o najwyższej gęstości zaludnienia są gminy: miejska Włodawa oraz Ruda-Huta, z kolei w gminie Wyryki i Stary Brus obserwuje się najniższą gęstość zaludnienia. Liczba mieszkańców stanowi 1,9 % ludności w całym województwie lubelskim. Obszary wiejskie zamieszkuje 26496 osób, co stanowi 66 % obszaru LGD. To znacznie więcej niż w Polsce, gdzie około 39,6 % mieszkańców kraju to ludność wiejska.

Na podstawie analizy danych w tabeli nr 3 można stwierdzić, że społeczeństwo obszaru Poleskiej Doliny Bugu jest nieco starsze, co w przyszłości może rodzić problemy rozwojowe tego obszaru. Ponadto bardzo niepokojące są dane dotyczące przyrostu naturalnego, który obecnie wynosi – 146. Niepokojąca jest również tendencja spadkowa w zaludnieniu, która przez okres jednego roku na obszarze LGD zmniejszyła się o 228 osób. Z danych tych można wywnioskować, iż atrakcyjność obszaru jest dla jego mieszkańców na średnim poziomie z nadziejami na jej podniesienie przy odpowiednim wykorzystaniu miejscowego potencjału i atrakcji turystycznych. Może to stworzyć szansę samo zatrudnienia przede wszystkim w sektorze usługowym.

Struktura wiekowa ludności obszaru wykazuje zdecydowaną przewagę ludności w wieku produkcyjnym (wiek 18-64 dla mężczyzn i 18-59 dla kobiet), która wynosi obecnie 63% ogólnej liczby ludności i nieznacznie wzrosła w stosunku do roku 2007. Ujemny przyrost naturalny będzie powodował starzenie się społeczeństwa, choć tempo tego procesu nie jest tak duże jak w całym kraju. Zjawisko jest jednak potęgowane przez odpływ ludzi młodych do większych ośrodków miejskich, gdzie poszukują zatrudnienia.

Tab.3 Struktura wiekowa i charakterystyka zmian demograficznych w LGD.

STRUKTURA WIEKOWA I CHARAKTERYSTYKA ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH W LGD					
Gmina	osoby w wieku przedprodukcyjnym	osoby w wieku produkcyjnym	osoby w wieku poprodukcyjnym	przyrost naturalny	saldo migracji
Hanna	512	1884	651	-16	-13

w tym kobiety:	240	844	441		
Hańsk	796	2450	584	-5	-17
w tym kobiety:	383	1107	416		
Ruda – Huta	901	2977	806	-39	-8
w tym kobiety:	408	1334	578		
Stary Brus	386	1342	421	-4	-25
w tym kobiety:	206	575	280		
m. Włodawa	2415	8783	2445	-14	-69
w tym kobiety:	1146	4161	1796		
gm. Włodawa	1144	3835	1061	-42	31
w tym kobiety:	555	1731	699		
Wola Uhruska	645	2538	834	-27	-8
w tym kobiety:	306	1141	598		
Wyryki	506	1712	511	1	-6
w tym kobiety:	246	751	369		
Poleska Dolina Bugu	7 305	25 521	7 313	-146	-115

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Potencjał ludnościowy obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu” osłabia ujemne saldo migracji w prawie wszystkich gminach. Wyjątkiem jest gmina wiejska Włodawa, gdzie saldo migracji gminnych na pobyt stały jest dodatnie i w 2013 roku wyniosło 31, wynika to z potencjału gminy do rozwoju branży turystycznej, dzięki czemu ludność chętnie się tam osiedla, szukając w niej zatrudnienia. Najniższe saldo migracji zostało zaobserwowane w mieście Włodawa (-69). Taki stan rzeczy może mieć związek z wyjazdami młodych ludzi w poszukiwaniu pracy oraz z coraz częściej obserwowanym zjawiskiem suburbanizacji tj. osiedlania się mieszkańców miasta na terenach podmiejskich.

3. Charakterystyka rynku pracy

Na terenie „Poleska Dolina Bugu” można zaobserwować, podobnie jak w całym kraju, wzrastający z roku na rok poziom bezrobocia, który stanowi istotny problem na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego na obszarze powiatu włodawskiego wynosiła na koniec 2013 r. 25,0 % wobec 13,4 % stopy bezrobocia w Polsce (2013 r.) i 13,4 % w województwie lubelskim (2013 r.). Wskazuje to na najważniejszy problem obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu”, którym jest większe niż w Polsce i województwie lubelskim bezrobocie. Gminy obszarów LGD należą do powiatów, o najwyższej stopie bezrobocia. Wysoki poziom bezrobocia rejestrowanego na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” jest jednym z największych jego społecznych problemów. Ma na to wpływ sytuacja gospodarcza tzn. brak wzrostu gospodarczego w tym regionie. Na rynek pracy LGD ma również wpływ jego usytuowanie, odległość od dużych miast i kryzys gospodarczy. Powodem wysokiego bezrobocia sezonowego na tym terenie jest również sezonowe kończenie działalności pracodawców w budownictwie, rolnictwie czy turystyce.

Tab. 4 Stopa bezrobocia na obszarze LGD [%].

STOPA BEZROBOCIA							
Powiat	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
chełmski	21,1	16,1	16,4	17,7	18,1	19,6	20,3
włodawski	19,5	19,4	20,7	23,0	22,8	24,6	25,0
woj. lubelskie	13,0	11,2	12,9	13,1	13,2	14,2	14,4

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl

Tab. 5 Bezrobotni zarejestrowani na obszarze LGD.

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI					
Gmina	ogółem liczba	Mężczyźni		Kobiety	
		liczba	%	liczba	%
Hanna	242	135	55,8	107	44,2
Hańsk	334	158	47,3	176	52,7
Ruda - Huta	451	213	47,2	238	52,8
Stary Brus	263	130	49,4	133	50,6
m. Włodawa	1257	630	50,1	627	49,9
gm. Włodawa	712	338	47,5	374	52,5
Wola Uhruska	423	226	53,4	197	46,6
Wyryki	298	155	52,0	143	48,0
Poleska Dolina Bugu	3980	1985	49,9	1995	50,1

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Stosunek ogólnej liczby osób bezrobotnych do ludności ogółem na obszarze „Poleska Dolina Bugu” wynosi 9,9%, natomiast stosunek ogólnej liczby osób bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym na obszarze „Poleska Dolina Bugu” wynosi 15,6 %

Tab. 6 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności ogółem oraz w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD.

UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI OGÓŁEM ORAZ Z WIEKU PRODUKCYJNYM				
Gmina	ogółem liczba ludności	udział bezrobotnych w liczbie ludności ogółem %	liczba ludności w wieku produkcyjnym	udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym %
Hanna	3 047	7,9	1884	12,8
Hańsk	3 830	8,7	2450	13,6
Ruda - Huta	4 684	9,6	2977	15,1
Stary Brus	2 149	12,2	1342	19,6
m. Włodawa	13 643	9,2	8783	14,3
gm. Włodawa	6 040	11,8	3835	18,6
Wola Uhruska	4 017	10,5	2538	16,7
Wyryki	2 729	10,9	1712	17,4
Poleska Dolina Bugu	40 139	9,9	25 521	15,6

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

W ostatnich latach nieznacznie wzrasta liczba osób bezrobotnych w wieku do 24 lat. Ilość osób bezrobotnych w przedziale wiekowym 55 lat i więcej wzrosła w stosunku do 2007 roku prawie dwukrotnie.

Tab. 7 Bezrobotni zarejestrowani według wieku (24 lata i więcej, 55 lat i więcej) w powiatach włodawskim i chełmskim w latach 2007 – 2013.

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WEDŁUG WIEKU

Powiat	24 lata i mniej							55 lat i więcej						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Chełmski	1572	1214	1256	1427	1324	1375	1408	325	265	264	289	383	462	573
Włodawski	751	762	857	863	779	752	719	187	191	253	284	358	392	435
Poleska Dolina Bugu	2323	1976	2113	2290	2103	2127	2127	512	456	455	573	741	854	1008

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym na danym obszarze są osoby długotrwale bezrobotne, bez kwalifikacji zawodowych i bez wykształcenia średniego. Najwięcej osób bezrobotnych znajduje się w przedziale wiekowym od 24 do 35 lat, a więc są to osoby młode, które po ukończeniu studiów nie znalazły zatrudnienia.

Z obserwacji wynika, że na terenie występuje tzw. bezrobocie ukryte na wsi, które nigdzie nie jest rejestrowane. Bezrobocie ukryte dotyczy głównie indywidualnych gospodarstw rolnych. Gospodarka rolna przy niskiej produktywności daje utrzymanie wielu osobom. Prowadzi to do obniżania statusu ekonomicznego rodzin mieszkających na wsi i skutkuje korzystaniem z zasiłków pomocy społecznej. Powiększająca się stopa bezrobocia przy jednoczesnym nieznacznym wzroście osób pracujących spowodowana jest wchodzeniem na rynek osób młodych oraz ujawniającym się bezrobociem wśród rolników. Wysoki poziom bezrobocia oraz niskie dochody mieszkańców są głównymi przyczynami wykluczenia społecznego na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”.

W celu obniżenia bezrobocia oraz wzrostu gospodarczego na obszarze działania LGD „Poleska Dolina Bugu”, konieczne jest podjęcie wszelkich działań zmierzających do aktywizacji zawodowej osób młodych. Utworzenie nowych miejsc pracy oraz stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości to bardzo istotne działania wpływające na rozwój danego obszaru.

Według danych GUS liczba osób pracujących na koniec 2013 r. wynosiła 4 793 osób, co stanowi ponad 11,9 % ogółu ludności. Ponad połowę pracujących (55,03%) stanowiły kobiety. Najwięcej zatrudnionych (ok. 2802 osób, czyli ok. 58%) jest w gminie miejskiej Włodawa, wśród których dominują zatrudnieni w sektorze handlu i usług. O wiele mniej pracujących jest w gminie wiejskiej Włodawa – ok. 12% oraz w gminie Hańsk - ok. 12 %. Najmniejsza liczba zatrudnionych występuje w gminie Stary Brus (97 osób, czyli ok. 2,0 %).

Tab. 8 Liczba osób zatrudnionych na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu”.

Gmina	Liczba zatrudnionych		Ogółem
	mężczyźni	kobiety	
Hanna	62	94	156
Hańsk	288	309	597
Ruda-Huta	59	109	168
Stary Brus	33	64	97
m. Włodawa	1242	1560	2802
gm. Włodawa	299	287	586
Wola Uhruska	94	110	204
Wryki	78	105	183
Poleska Dolina	2155	2638	4793

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Problemy społeczne, które dotyczą mieszkańców obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu” głównie dotyczą trudności na rynku pracy, migracji zarobkowych, ubóstwa i niskich dochodów oraz braku sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Systematyczny wzrost liczby rodzin żyjących w ubóstwie powoduje zwiększenie się zapotrzebowania na świadczenia społeczne. W 2014 r. w powiecie włodawskim, aż 1345 osób otrzymało świadczenia z powodu ubóstwa, 15 z powodu bezdomności, 1155 z powodu bezrobocia, 454 osób z powodu niepełnosprawności. Na obszarze LGD „trend” ubożenia wielu rodzin dotyczy coraz szerszej grupy osób. Dotyczy to szczególnie grupy emerytów i osób niepełnosprawnych, często żyjących poniżej poziomu socjalnego. Obszar działań LGD „Poleska Dolina Bugu” powinien zostać ukierunkowany na długofalowe zadania polegające na inwestycji w kapitał ludzki, edukację, poprawę sytuacji materialnej rodzin, działania na rzecz rynku zatrudnienia i promowania przedsiębiorczości.

4. Charakterystyka gospodarki

Jednym z podstawowych uwarunkowań rozwoju danego obszaru jest jego lokalizacja. Obszar LGD położony jest w sąsiedztwie wschodniej granicy Polski, a zarazem granicy Unii Europejskiej. Jednakże brak przejść granicznych powoduje niskie zainteresowanie inwestycjami.

Na terenie obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu” największy potencjał skupiony jest w mieście Włodawa. Zlokalizowanych jest tutaj najwięcej przedsiębiorstw (1208), zarówno osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (1028) oraz spółek prawa handlowego (54), co stanowi ponad 51% podmiotów gospodarczych LGD „Poleska Dolina Bugu”, który łącznie dysponuje 2351 podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą. Najmniej podmiotów gospodarczych znajdują się w gminie Satry Brus i Wiryki.

Tab. 9 Struktura podmiotów gospodarczych poszczególnych gmin obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu”.

LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ					
Gmina	Spółki handlowe	Spółki cywilne	Spółdzielnie	Fundacje, stowarzyszenia, organizacje	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
Hanna	6	4	3	13	105
Hańsk	8	3	3	8	138
Ruda - Huta	8	4	3	6	120
Stary Brus	4	4	2	12	73
m. Włodawa	54	65	10	51	1028
gm. Włodawa	11	20	4	17	297
Wola Uhruska	5	4	3	17	127
Wiryki	3	1	4	11	92
Poleska Dolina Bugu	99	105	32	135	1980

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Tab. 10 Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON (wybrane sekcje).

Gmina	Ogółem	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł	Budownictwo	Handel	Transport, gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i gastronomia	Obsługa rynku nieruchomości
Hanna	156	23	15	13	46	9	4	2
Hańsk	174	21	18	43	36	7	5	3
Ruda -Huta	156	17	13	27	42	13	4	2
Stary Brus	109	24	18	9	14	3	3	2
m. Włodawa	1359	20	84	153	391	57	61	66
gm. Włodawa	395	28	41	51	91	23	37	24
Wola Uhruska	179	10	18	31	40	8	8	5
Wiryki	130	26	12	10	21	9	3	6
Razem LGD	2658	168	219	337	681	129	125	110

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” najwięcej podmiotów prowadzi działalność w branży: handel, budownictwo i usługi, zaś niewielki odsetek to podmioty zajmujące się przemysłem. Należy jednak zauważyć, że podmioty występujące najczęściej (handel i drobne usługi) są zazwyczaj jednostkami zatrudniającymi niewiele osób. Większość firm działających na terenie LGD to mikroprzedsiębiorstwa, w których pracuje tylko właściciel bądź zatrudniają kilka osób maksymalnie 9 osób. Podmioty gospodarcze funkcjonujące w analizowanym obszarze zajmują się przede wszystkim usługami skierowanymi do mieszkańców oraz świadczą usługi, których głównymi odbiorcami są turyści.

Analizując sferę gospodarczą należy uwzględnić nie tylko bezwzględną liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw, ale również przedsiębiorczość mieszkańców, mierzoną liczbą podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” wskaźnik ten jest największy w mieście Włodawa (996), gminie Włodawa (654), Hanna (512), Stary Brus (507). Wskaźnik przedsiębiorczości LGD „Poleska Dolina Bugu” wynosi 547 i jest niższy od średniej wojewódzkiej (787) i krajowej (1057).

Gospodarstwa rolne

Do LGD „Poleska Dolina Bugu” należy jedna gmina miejska i 7 gmin wiejskich – typowo rolniczych. Dominacja na obszarze LGD gleb V i VI klasy oraz klasy IVa i IVb wskazuje na niekorzystne warunki glebowe dla produkcji rolniczej. Uprawia się na nich głównie zboża. Niska jakość gleb stanowi podstawę do produkcji zwierzęcej.

Wg stanu na koniec 2010 r. na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” istniało 5228 gospodarstw rolnych, z czego największa liczba zlokalizowana była na terenie gminy Ruda-Huta (1020), Włodawa (945) oraz gminy Hanna (760), najmniej zaś na terenie miasta Włodawa (239). Pod względem wielkości, najwięcej gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha znajduje się na terenie gmin: Hanna, Hańsk, Włodawa, Wiryki. Najmniej zaś gospodarstw powyżej 15 ha znajduje się na terenie: Stary Brus, Wola Uhruska, Ruda-Huta, miasto Włodawa. Na obszarze LGD dominują gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha. Najwięcej gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha znajduje się na terenie gmin: Ruda Huta, gminy wiejskiej Włodawa, Wola Uhruska. Rozdrobnienie gospodarstw stanowi jedną z przyczyn niskiej wydajności rolnictwa. Wśród gospodarstw domowych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych, co jest dużym atutem dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i związanego z nim przetwórstwa rolno - spożywczego. Niestety na terenie realizacji LSR nie nastąpił istotny rozwój rolnictwa ekologicznego.

Gospodarstwa o powierzchni:

- powyżej 15 ha - stanowiły 12,4 % ogólnej ilości gospodarstw,
- od 5 - 10 ha – stanowiły 20,9 % ogólnej ilości gospodarstw,
- od 1 do 5 ha – stanowiły 33 % ogólnej ilości gospodarstw,
- do 1 ha – stanowiły 23,9 % ogólnej ilości gospodarstw.

Tab. 11 Struktura ilościowa gospodarstw rolnych na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”.

STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH				
Gmina	Gospodarstwa do 1 ha włącznie	Gospodarstwa od 1 do 5 ha	Gospodarstwa od 5-10 ha	Gospodarstwa powyżej 15 ha
Hanna	130	126	179	201
Hańsk	74	174	144	112
Ruda -Huta	334	437	160	37
Stary Brus	120	181	141	58
m. Włodawa	118	74	22	20
gm. Włodawa	298	298	189	90
Wola Uhruska	84	289	121	51
Wyryki	92	145	135	80
Razem LGD	1250	1724	1091	649

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Wśród powierzchni użytków rolnych dominują tereny pod zasiewami oraz łąki trwałe wraz z pastwiskami trwałymi. Najwięcej łąk i pastwisk znajduje się na terenie gminy Włodawa, Hańsk, Hanna.

Tab. 12 Użytkowanie gruntów na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”.

Gminy	użytki rolne ogółem	grunty pod zasiewami	sady	łąki	pastwiska
	ha				
Hanna	9440.05	5879.07	194.10	2432.17	549.67
Hańsk	6898.59	2589.07	43.67	3177.70	676.85
Starv Brus	4211.10	2106.51	74.69	1196.28	200.71
Ruda-Huta	4697.74	2269.28	99.40	1373.66	101.91
gm. Włodawa	9731.44	4734.72	801.29	3292.23	301.31
m. Włodawa	1696.33	820.24	190.68	501.61	112.57
Wola Uhruska	4548.97	2389.27	66.31	1315.53	153.68
Wwrvki	5437.95	3887.81	24.33	1205.41	100.49
Poleska Dolina Bugu	46662,17	24675,97	1494,47	14494,59	2197,17

Źródło: na podstawie danych z GUS, Spis Rolny 2010 r.

Słaba jakość gleb przekłada się na powierzchnię zasiewów, rodzaj upraw i hodowlę zwierząt. Przeważają uprawy zbóż, głównie żyta, pod tym względem przodują gminy Hanna, Włodawa,

Wyryki. Innym nieznacznym wyróżnikiem są uprawy przemysłowe, pod tym względem wyróżnia się gmina Ruda-Huta, Wola Uhruska i Wyryki.

Pod względem hodowli zwierząt liderami obszaru są gminy: Hanna, Hańsk, Włodawa. Ilościowo przeważa pogłowie drobiu, trzody chlewnej i bydła. Najwięcej gospodarstw rolnych zajmujących się chowem i hodowlą bydła występuje w gminie Hanna - 66 gospodarstw. Gospodarstwa rolne zajmujące się chowem i hodowlą trzody chlewnej znajdują się na obszarze gmin Hanna- 22 gospodarstwa, Ruda-Huta – 1 gospodarstwo oraz gmina wiejska Włodawa – 3 gospodarstwa. Chów i hodowla drobiu na obszarze LGD, występuje w gospodarstwach rolnych na terenie gmin: Hanna, Hańsk, Ruda-Huta, Wyryki. Na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” znajdują się, także hodowla owiec w miejscowości Ruda-Huta i Chromówka oraz w gminie Hanna – 17 hodowców.

Tab. 13 Pogłowie zwierząt gospodarskich na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”, wg Spisu Rolnego 2010 r.

Gmina	Bydło	Trzoda chlewna	Drób
Hanna	314	292	292
Hańsk	216	101	253
Ruda -Huta	190	222	392
Stary Brus	163	123	86
m. Włodawa	8	24	33
gm. Włodawa	147	191	292
Wola Uhruska	120	132	188
Wyryki	151	165	148
Poleska Dolina Bugu	1309	1250	1684

Źródło: na podstawie danych z GUS, Spis Rolny 2010 r.

Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” znajduje się wiele jezior i zbiorników wodnych, na których prowadzona jest gospodarka rybacka.

Rozwój gospodarstw rolnych jest związany z dokonywaniem inwestycji, poprzez zakup maszyn i urządzeń rolniczych oraz modernizację gospodarstw. Inwestycje mają istotny wpływ na efektywność produkcji i konkurencyjność na rynku. Na obszarze LGD należy rozwijać rolnictwo, którego produkcja jest dostosowana do potrzeb przetwórstwa rolno-spożywczego (np. produkcja żywności ekologicznej). Gminy należące do LGD „Poleska Dolina Bugu” wykorzystując potencjał gospodarczy powinny dążyć do zwiększenia ilości gospodarstw ekologicznych. Gospodarstwa rolne poprzez takie działania jak wprowadzenie nowych produktów, usług, technologii oraz nowoczesnych strategii działania, mogłyby zwiększyć swoją konkurencyjność na rynku krajowym, a także zagranicznym. Działania, wspierające gospodarkę w głównej mierze należy koncentrować na wykorzystaniu naturalnych zasobów źródeł odnawialnych w celach energetycznych.

5. Charakterystyka działalności sektora społecznego

Społeczność lokalną na obszarze LGD cechuje aktywność przejawiająca się w działalności sektora pozarządowego. Przejawem aktywności społecznej jest udział lokalnej społeczności w organizacjach społecznych. Są to stowarzyszenia, fundacje, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze

Straże Pożarne i inne organizacje, których działalność jest nastawiona między innymi na kultywowanie regionalnych tradycji, rozwój kultury, oświaty, rekreacji, sportu, pomocy społecznej i rozwoju regionalnego. Obszar zamieszkują twórcy ludowi (malarze, rzeźbiarze, artyści plastycy, śpiewacy). Na obszarze funkcjonują zespoły folklorystyczne, zespoły grające i śpiewające oraz kółka zainteresowań. Najbardziej popularny jest zespół śpiewaczy Uhruszczanki, w którego repertuarze znajdują się tradycyjne pieśni nadbużańskie oraz z Wołynia, związane z obrzędami ludowymi i kościelnymi. Inne zespoły to: Kapela ludowa „Rudniacy”, zespół śpiewaczy „Jarzębina Czerwona” z Rudki, zespół śpiewaczy „Wiśniowy Sad” z Żalina, Zespół Obrzędowy z Hańska, zespoły ludowe w Starym Brusie – „Poleska Nuta”, „Kołacze”, „Brusowianki”, Zespół Śpiewaczy z Wyrk Południowych oraz Zespół Śpiewaczy „Swańki”. Zadania z zakresu kultury realizują domy kultury, kościoły parafialne oraz OSP, a także biblioteki i świetlice wiejskie oraz koła gospodyń wiejskich. Obecnie na terenie obszaru LSR występuje kilkadziesiąt zabytków kultury materialnej, stanowiących również czynne obiekty sakralne, jak również zabytki kultury żydowskiej.

Najwięcej organizacji w 2013 roku funkcjonowało w gminie miejskiej Włodawa -73, oraz w Woli Uhruskiej-16, gm. Włodawa – 17. Fundacje znajdują się na terenie gminy Hańsk i Wola Uhruska. Dużo organizacji działa w dziedzinach, które pozwalają wykorzystać walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe.

Przykładowe organizacje pozarządowe działające na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” to:

- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Włodawskiej,
- Poleskie Stowarzyszenie Folklorystyczne we Włodawie,
- Nadbużańskie Stowarzyszenie Edukacyjne,
- Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Włodawskiej – Okuninka,
- Towarzystwo Kultury Regionalnej w Nowym Brusie,
- Ludowy Klub Sportowy „Hutnik” (gm. Ruda-Huta),
- Stowarzyszenie Miłośników Gminy Ruda-Huta,
- Stowarzyszenie Kultury Regionalnej Stary Brus,
- Stowarzyszenie Kultury Poleskiej – Kołacze,
- Stowarzyszenie Malina w Skorodnicy,
- Fundacja „Kajtek” (gm. Hańsk),
- Stowarzyszenie Poleska Lokalna Organizacja Turystyczna,
- Poleskie Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego „Nasz Dom” – Różanka,
- Stowarzyszenie Edukacji Regionalnej i Integracji Kultury i Społeczności (gm. Wyrki),
- Społeczno-Oświatowe Stowarzyszenie Pomocy Pokrzywdzonym i Niepełnosprawnym „EDUKATOR” w Łomży, Oddział w Zaświatyczach (g. Hanna),
- Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Dubeczno - Polesie Zachodnie” (gm. Hańsk),
- Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Włodawa,
- Towarzystwo Miłośników Skansenu Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia w Holi (gm. Stary Brus),
- Towarzystwo Popularyzacji Piękna Polesia w Kołaczach,
- Nadbużańskie Stowarzyszenie Agroturystyczne w Woli Uhruskiej,
- Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi „Ekoland” (gm. Hanna),
- Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Hańskiej.

Ze względu na rozwijający się ruch agroturystyczny istotną rolę odgrywa Nadbużańskie Stowarzyszenie Agroturystyczne z siedzibą w Woli Uhruskiej, którego celem jest zrzeszanie i promocja gospodarstw agroturystycznych. Aktywnie działa także Stowarzyszenie Rozwoju Gospodarczego „Gmina Nadbużańska” im. Waldemara Stelmacha. Szczególny wkład w podnoszenie estetyki miejscowości i konsolidacji społecznej mają stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju poszczególnych miejscowości:

- Dołhobrodzkie Stowarzyszenie Społeczno – Oświatowe (gm. Hanna),
- Nadbużańskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Różanki,

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Żłobek,
- Gościniec - Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miejscowości Kaplonosy.

Tab. 14 Organizacje pozarządowe na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu”.

STOWARZYSZENIA I ORGANIZACJE	
Gmina	Stowarzyszenia i organizacje społeczne
Hanna	13
Hańsk	7
Ruda - Huta	6
Stary Brus	12
m. Włodawa	73
gm. Włodawa	17
Wola Uhruska	16
Wryki	11
Poleska Dolina Bugu	155

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

6. Charakterystyka opieki zdrowotnej oraz środowiskowej pomocy społecznej

Na obszarze działania „Poleskiej Doliny Bugu” ze świadczeń pomocy społecznej korzysta średnio 12,40 % osób w ogólnej liczbie ludności. Liczba ta w porównaniu do lat poprzednich znacząco zmalała, a to ze względu na zmiany dotyczące waloryzacji progów dochodowych uprawniających do korzystania z pomocy.

Tab. 15 Charakterystyka pomocy społecznej na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”.

POMOC SPOŁECZNA				
Gmina	Liczba rodzin objętych pomocą socjalną	Liczba osób objętych pomocą socjalną	Liczba rodzin, którym przyznano wsparcie pieniężne	Liczba osób, którym przyznano wsparcie pieniężne
Hanna	170	524	99	319
Hańsk	63	182	271	372

Ruda -Huta	296	497	207	215
Stary Brus	284	957	180	520
m. Włodawa	542	1383	540	841
gm. Włodawa	301	469	266	434
Wola Uhruska	207	661	164	457
Wiryki	204	305	192	293
Poleska Dolina Bugu	2067	4978	1919	3451

Źródło: na podstawie danych z Miejskiego i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej, stan na 31.12.2014 r.

Na terenie „Poleskiej Doliny Bugu” usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej świadczone są w przeważającej większości przez podmioty niepubliczne, które mają zawarte umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia. Na terenie miasta Włodawa znajduje się Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej.

7. Charakterystyka infrastruktury turystycznej

Z uwagi na walory historyczne, kulturowe, przyrodnicze obszar Lokalnej Grupy Działania „Poleska Dolina Bugu” przejawia bardzo wysoki potencjał dla dalszego rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Poza walorami środowiska naturalnego i kulturowego dla rozwoju turystyki istotne jest zagospodarowanie turystyczne tj. baza noclegowa, gastronomiczna oraz obiekty sportowo-rekreacyjne. Jak wynika z analizy danych statystycznych za 2012 r. powiat włodawski, w którym zawiera się LGD „Poleska Dolina Bugu (12,2% ogółu obiektów w województwie) klasyfikowany jest na drugim miejscu pod względem ilości turystycznych obiektów noclegowych. Znajdują się tutaj 40 obiektów noclegowych, z czego większość to obiekty sezonowe. Na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” ważną formą w bazie noclegowej w odniesieniu do liczby podmiotów są gospodarstwa agroturystyczne. Prowadzone są również kwatery prywatne, pensjonaty, oraz ośrodki wczasowe i kempingi. Ich dokładna liczba jest trudna do określenia, bowiem istnieje niewiele danych dotyczących choćby gospodarstw agroturystycznych. Najwięcej gospodarstw agroturystycznych znajdują się w gminie Wola Uhruska oraz w gminach: Włodawa, Hanna. Gospodarstwa działają zrzeszone w takich stowarzyszeniach agroturystycznych jak np.: Nadbużańskie Stowarzyszenie Agroturystyczne z siedzibą w Woli Uhruskiej i Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Włodawskiej z siedzibą w Okunince.

Główną miejscowością o charakterze turystyczno rekreacyjnym jest Okuninka malowniczo położona nad jeziorem Białym Włodawskim. Jest to centrum turystyczne LGD, a także regionu Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego. Ocenia się, że w rejonie Jeziora Białego istnieje ok. 70 ośrodków noclegowych. Większość z nich świadczy usługi sezonowo z powodu koncentracji ruchu w miesiącach letnich (od czerwca do września).

Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” baza noclegowa jest rozłożona nierównomiernie. Liderem pod względem udzielanych noclegów turystom jest gmina Włodawa oraz miasto Włodawa, związane to jest z ilością turystów odwiedzających te tereny. Gminy Hanna, Hańsk, Ruda-Huta i Wiryki nie posiadają obiektów noclegowych, co jest niekorzystne z punktu widzenia zintegrowania obszaru pod kątem turystycznym. Wysokie natężenie ruchu turystycznego w gminie Włodawa spowodowane jest perłą regionu jaką jest Jezioro Białe. Wokół jeziora zlokalizowane są liczne ośrodki wypoczynkowe. Jezioro Białe jest największym ośrodkiem wypoczynkowym w powiecie i największym w województwie lubelskim. Ośrodki wypoczynkowe są połączone z miastem ścieżkami rowerowymi oraz szlakami turystycznymi.

Tab. 16 Liczba miejsc noclegowych, udzielonych noclegów, w tym turystom zagranicznym w roku 2013 w LGD „Poleska Dolina Bugu”.

Gmina	Miejsca noclegowe	Udzielone noclegi I-XII	Udzielone noclegi turystom zagranicznym
Hanna	-	-	-
Hańsk	-	-	-
Ruda - Huta	-	-	-
Stary Brus	25	55	9
m. Włodawa	277	5488	325
gm. Włodawa	2115	74715	966
Wola Uhruska	25	143	-
Wyryki	-	-	-
Poleska Dolina Bugu	2 442	80 401	1 300

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Tab. 17 Liczba turystów korzystających z noclegów w roku 2013 w LGD „Poleska Dolina Bugu”.

Gmina	Korzystający z noclegów ogółem	Korzystający z noclegów turyści krajowi	Korzystający z noclegów turyści zagraniczni
Hanna	-	-	-
Hańsk	-	-	-
Ruda - Huta	-	-	-
Stary Brus	32	23	9
m. Włodawa	1953	1636	317
gm. Włodawa	31237	30494	743
Wola Uhruska	71	71	-
Wyryki	-	-	-
Poleska Dolina Bugu	33 293	32 224	1 069

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Głównymi atutami obszaru są:

- położenie w atrakcyjnym krajobrazie doliny Bugu, na obszarze Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery, na Pojezierzu – Łęczyńsko Włodawskim,
- sieć szlaków turystycznych,
- potencjał przyrodniczy (rzeki: Bug, Włodawka, Tarasienka), (jeziora: Białe, Glinki, Czarne, Święte, Kosieniec, Orchowo, Lipieniec, Perespa, Rogóźno, Wspólne),
- jedno z najbardziej nasłonecznionych miejsc w kraju i z czystymi, przejrzystymi jeziorami, co stwarza potencjał do rozwoju turystyki zdrowotnej,
- bogate dziedzictwo kulturowe, historyczne walory krajoznawcze i obecne walory wielokulturowe, Czworobok we Włodawie, Muzeum Byłego Hitlerowskiego Obozu Zagłady w Sobiborze – gmina Włodawa, Skansen Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia w Holi – gmina Stary Brus,
- przebiegający przez obszar LGD szlak Green Velo- rowerowa trasa Polski

Ważnym elementem zagospodarowania turystycznego są szlaki turystyczne. Obszar LGD cechuje się gęstą siecią szlaków turystycznych. Obszar LGD „Poleska Dolina Bugu” to miejsce organizacji wielu ciekawych i przyciągających turystów cyklicznych imprez rekreacyjno-kulturowych. Wśród nich największym zainteresowaniem cieszy się Festiwal Trzech Kultur we Włodawie, Poleskie Lato z Folklorem oraz Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa. Festiwal Trzech Kultur to jedyne w Polsce wydarzenie, promujące tradycję trzech kultur: katolickiej, prawosławnej i żydowskiej. Poleskie Lato z Folklorem to międzynarodowy festiwal muzyczny i taneczny. Poza wspomnianymi imprezami na terenie LGD odbywa się wiele lokalnych wydarzeń, integrujących mieszkańców i promujących miejscowe tradycje.

Na terenie miasta Włodawa występuje również największa koncentracja obiektów turystycznej infrastruktury towarzyszącej. Znaczna ich część to obiekty nowoczesne, wielofunkcyjne, całoroczne, odpowiadające współczesnym standardom (np. basen miejski, zespoły boisk typu Orlik, biblioteka miejska, informacja turystyczna).

8. Charakterystyka środowiska przyrodniczego

UWARUNKOWANIA GEOLOGICZNO-MORFOLOGICZNE

Według podziału fizyczno – geograficznego obszar położony jest w prowincji Nizu Zachodniosyberyjskiego, podprowincji Polesie, makroregionie Polesie Podlaskie. Obszar LGD to równina Łęczyńsko – Włodawska, zwana również Pojezierzem Łęczyńsko – Włodawskim rozciąga się między Garbem Włodawskim na północy, a Pagórami Chełmskimi na południu. Jest to najbardziej płaska część Polesia Podlaskiego z licznymi jeziorami i bagnami. Od wschodu na rzece Bug przebiega granica państwa z Białorusią i Ukrainą. Ponadto obszar leży w sąsiedztwie Pojezierza Szackiego po stronie ukraińskiej. Z kolei biorąc pod uwagę podział przyrodniczo – leśny analizowane ziemie leżą w IV Krainie Mazowiecko – Podlaskiej (w dzielnicy 6 Polesia Lubelskiego i 7 Wyżyny Wschodniowołyńskiej). Obszar położony jest w dolinie rzeki Bug. Są to obszary o charakterze krajobrazu rolniczego związanego z uprawą roli, hodowlą oraz wyróżniające się większą zabudową. Główną rolę w kształtowaniu rzeźby terenu odegrał okres plejstocenu. Akumulacja osadów w zbiornikach wodnych, a następnie oddziaływanie klimatyczne spowodowało utworzenie wielu jezior i torfowisk, które ciągle ulegają metamorfozie (następuje ciągły zanik jezior).

KLIMAT

Pod względem klimatycznym obszar LGD „Poleska Dolina Bugu” wyróżnia się cechami charakterystycznymi dla klimatu kontynentalnego tj. długie lato 105 dni i zima 110 dni, krótka wiosna i jesień. Średnia wieloletnia temperatura powietrza wynosi 7,3° C. Znaczne są amplitudy temperatur rocznych i wieloletnich. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,2 ° C (w lipcu średnia temp. 18 ° C, zaś w styczniu średnia 4,2 ° C), roczna średnia suma opadów atmosferycznych – wynosi 537 mm. Opady atmosferyczne cechują się bardzo dużą zmiennością przestrzenną i czasową. Dominują tu wiatry o kierunku zachodnim i południowo-zachodnim, północnym i północno-wschodnim, o prędkości 0-2 m/s (bardzo słabe) i prędkości 2-4 m/s (słabe).

Teren LGD charakteryzuje się swoistym mikroklimatem, który stanowi jeden z walorów środowiska zbliżając go do warunków terenów uzdrowiskowych, co jest wykorzystywane w Szpitalu w Adampolu, gdzie leczone są choroby płuc i gruźlica.

UWARUNKOWANIA HYDROLOGICZNE I GOSPODARKA WODNA

Na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” występują zabagnienia, torfowiska niskie, przejściowe i wysokie. Torfowiska i bagna, jako znak rozpoznawczy tego obszaru, są wykorzystywane w rozwoju turystyki edukacyjnej, która ma tutaj duże znaczenie. Jest to wspólna cecha dla całego obszaru.

Większość obszaru LGD znajduje się w dorzeczu Bugu. Dolina Bugu jest jedną z najmniej przekształconych w Europie. Jest rzeką graniczną między Polską, Ukrainą i Białorusią. W dolinie Bugu znajdują się liczne zakola i starorzecza, łąki zalewowe i lasy łęgowe. Dolina ta stanowi ważny w skali europejskiej korytarz ekologiczny, szlak migracyjny i siedlisko ptactwa wodno-błotnego, a także rzadkich gatunków ssaków, związanych z wodą. Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” znajdują się 20 jezior należących do Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego. Największym jeziorem jest Jezioro Białe Włodawskie, położone na obszarze gminy wiejskiej Włodawa. Stanowi ono największą atrakcję na omawianym terenie. Wody tego zbiornika utrzymują się w I klasie czystości. Jezioro charakteryzuje się niewielkimi zmianami ekologicznymi, ma korzystne warunki naturalne związane zarówno z morfometrią masy jeziora jak i zlewnią, jest odporne na wpływy z zewnątrz i mimo bardzo silnej presji turystyczno – rekreacyjnej jego wody charakteryzują się dużą stabilnością ogółu cech fizykochemicznych. II klasę czystości należą jeziora: Czarne Włodawskie i Moszne. Czynniki warunkujące względnie dobrą jakość wód są podobne jak w przypadku Jeziora Białego, dodatkowo istnieje tu mała presja rekreacyjna. Innymi jeziorami występującymi na omawianym obszarze są: jeziora Laskie, Dubeczyńskie, Hańskie, jeziora Rotcze, Sumin, jeziora Glinki, Czarne, Koseniec, Lipieniec, Orchowo, Perespa, Rogóźno Święte, Wspólne, jeziora Brudno, Brudzieniec i Płotycze.

Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” najwięcej ludności korzystającej z infrastruktury kanalizacyjnej jest w mieście Włodawa, natomiast najmniej w gminach wiejskich Wiryki, Hanna i Ruda-Huta. Poziom skanalizowania gmin wchodzących w skład LGD jest bardzo niski. Udział ludności, korzystającej z wodociągu jest zdecydowanie większy. Poniższa tabela przedstawia infrastrukturę komunalną na terenie objętym analizą.

Tab. 18. Infrastruktura komunalna na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”

Gmina	Długość sieci wodociągowej [km]	% zwodociągowania	Długość sieci kanalizacyjnej [km]	% skanalizowania	Liczba oczyszczalni ścieków
Hanna	104,8	86,4	11,2	18,5	3
Hańsk	75,1	69,5	16,9	31,8	2
Stary Brus	62,7	82,9	4,1	21,2	1
Ruda-Huta	102,9	66,8	5,1	11,5	1
m. Włodawa	38	97,7	38,1	92,8	1
Włodawa	104,7	76,8	77,0	50,0	5
Wola Uhruska	65,5	58,6	14,1	27,8	2
Wiryki	45,9	76,8	2,7	16,1	5
Razem LGD	599,6	76,9	169,0	33,7	20

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych 2013 r.

W omawianym obszarze łącznie funkcjonuje 20 biologicznych oczyszczalni ścieków, z czego największa jest oczyszczalnia we Włodawie. Na terenach wiejskich najczęściej oczyszczalni (5 szt.) znajduje się w gminie Włodawa, z których korzysta 4268 osób (GUS, 2013), do takiej ilości przyczynia się dość zwarty układ osadniczy i turystyczny charakter gminy z ponadregionalnym ośrodkiem turystycznym w Okunince nad. J. Białym. Najmniej osób korzysta z oczyszczalni ścieków w gminie Ruda-Huta (490 osób) oraz Wiryki (512 osób). Niskie wskaźniki rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu” wskazują na potrzebę wdrożenia kompleksowych rozwiązań w powyższym zakresie, co ma szczególne znaczenie w związku z główną funkcją turystyczną obszaru.

Lasy

Szczególną rolę przyrodniczą ogrywają lasy. Pełnią one funkcje przyrodnicze, ekologiczne i rekreacyjno-turystyczne. Lasy zajmują ponad 35,2 % powierzchni gmin wchodzących w skład LGD „Poleskiej Doliny Bugu”. Najwięcej gruntów leśnych występuje na obszarze gminy Wiryki - 58,6 % ,

Stary Brus – 46,1 % oraz gminy wiejskiej Włodawa – 48,9 %. Najcenniejsze są ekosystemy leśne występujące na siedliskach bagiennych. Na szczególną uwagę zasługują brzeziny bagienne oraz bory bagienne wraz z porośniętymi sosną torfowiskami wysokimi. Duże zróżnicowanie siedliskowe znajduje odbicie w bogactwie gatunkowym roślin (znajduje się tu około 70% gatunków roślin naczyniowych występujących na terenie Polski i państw sąsiednich).

Tab. 18 Grunty leśne na terenie LGD „Poleska Dolina Bug”.

Lp.	Gminy	Grunty leśne ogółem [ha]	% w stosunku do ogólnej powierzchni gmin
1.	Hanna	2 351,01	16,9
2.	Hańsk	7 143,56	40,5
3.	Stary Brus	6 068,94	46,1
4.	Ruda-Huta	2 015,35	18,0
5.	m. Włodawa	203,96	11,4
6.	gm. Włodawa	11 992,29	48,9
7.	Wola Uhruska	6 330,95	41,1
8.	Wyryki	12 887,71	58,6
Poleska Dolina Bugu		48 993,77	35,2 %

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

ELEMENTY PRZYRODY I OCHRONY ŚRODOWISKA

Gminy należące do Lokalnej Grupy Działania „Poleska Dolin Bug” położone są na obszarze odznaczającym się wybitnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Gminy wchodzące w skład LGD leżą w obrębie obszarów chronionych w formie parku narodowego i jego otuliny, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody. Na badanym obszarze nie stwierdza się zanieczyszczenia i istotnego zagrożenia dla środowiska przyrodniczego. Wynika to w dużej mierze z objęcia znacznych obszarów należących do LGD różnymi formami ochrony, który zapewniają w sposób kompleksowy ochronę wszystkich komponentów środowiska.

Tabela 19. Obszary prawnie chronione na terenie LGD „Poleska Dolina Bug”

Gminy	Obszary prawnie chronione ogółem	Rezerваты przyrody	Parki narodowe	Parki krajobrazowe	Obszary Chronionego Krajobrazu	Użytki ekologiczne	Pomniki przyrody
	ha						sztuki
Hanna	2595,0	-	-	-	2595,0	-	9
Hańsk	12196,9	142,80	590,4	1400,0	9812,0	441,8	-
Stary Brus	5612,2	-	488,0	926,0	4076,0	122,2	5
Ruda-Huta	5056,0	13,9	-	2767,0	2114,0	175,0	8
m. Włodawa	1111,0	-	-	20,0	1091,0	-	2
gm. Włodawa	10461,0	809,90	-	5680,0	4769,0	285,3	4
Wola Uhruska	7756,4	718,50	-	2900,0	4863,0	67,9	10
Wyryki	101,9	-	-	-	45,0	56,9	9
Poleska Dolina Bugu	44 890,4	1 685,1	1 078,4	13 693	29 365,0	1 149,1	47

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl, stan na 31.12.2013 r.

Najwięcej obszarów chronionych na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” znajdują się na obszarze gminy Hańsk (27,2 %), gminy wiejskiej Włodawa (23,3%) oraz Woli Uhruskiej. Najcenniejsze elementy flory i fauny obszaru LGD objęte zostały ochroną rezerwatową. Na terenie

Sobiborskiego Parku Krajobrazowego znajduje się sześć rezerwatów: Brudzieniec, Żółwiowe Błota, Małoziemce, Jezioro Orchowe, Magazyn, Trzy Jeziora. Z pozostałych obiektów przyrodniczych objętych ochroną należy zwrócić uwagę na użytki ekologiczne, które również chronią unikalną przyrodę, choć nie w tak restrykcyjnej formie jak rezerваты

Oprócz powyższych form ochrony przyrody na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” została wyznaczona sieć Natura 2000. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków: „Uroczysko Mosty-Zahajki”, „Polesie”, „Dolina Środkowego Bugu”, „Lasy Parczewskie”, „Bagno Bubnów”, „Chełmskie Torfowiska Węglanowe”. Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk: „Krowie Bagno”, „Ostoja Poleska”, „Poleska Dolina Bugu”, „Lasy Sobiborskie”.

Fauna na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” jest bardzo bogata, co jest związane z niezwykłą różnorodnością siedlisk. Występuje tu wiele gatunków umieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt tj. żółw błotny, nocek łydkowłosy czy wilk. Ponadto żyje tu czapla siwa, bóbr, łasica, sarna, jeleń, łoś i dzik.

ZANIECZYSZCZENIE ŚRODOWISKA

Wpływ na zanieczyszczenie środowiska na terenie „Poleskiej Doliny Bugu” mają braki centralnego ogrzewania oraz wodociągów i kanalizacji wynikające z odprowadzania ścieków do gruntu oraz emisji zanieczyszczeń do powietrza z indywidualnych systemów grzewczych. Świadczy to również o niskiej jakości życia mieszkańców obszaru LGD. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ma ogromne znaczenie dla rozwoju LGD, ponieważ będzie oddziaływało na podniesienie atrakcyjności obszaru. Wysoka jakość wód będzie miała pozytywny wpływ na rozwój turystyki wodnej, natomiast jakość powietrza na turystykę rekreacyjną.

UWARUNKOWANIA KULTUROWE

Walory kulturowe i krajoznawcze na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” są bardzo bogate. Wielokulturowe dziedzictwo obszaru LGD stanowi walor wyróżniający ten obszar w skali województwa i kraju. Wyraża się on znaczną ilością obiektów zabytkowych, kościołów, kapliczek, cerkwi, architektury wiejskiej i „małej architektury”, np. wiatraki typu koźlarz, przydrożne kapliczki. Główne uwarunkowania historyczne, które ukształtowały odrębność kulturową tego obszaru, to krzyżowanie się wpływu wielu narodów i religii, co sprawia, że omawiany obszar staje się miejscem wzajemnego przenikania się kultury polskiej, ruskiej, tatarskiej i ukraińskiej. Lokalna kultura przejawia się, także poprzez regionalne potrawy, wyroby rękodzieła ludowego, działalność zespołów ludowych.

Najbardziej znaczące instytucje propagujące walory przyrody i kulturowe Polesia, działające na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu”:

- Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego we Włodawie,
- Muzeum Byłego Hitlerowskiego Obozu Zgłady w Sobiborze,
- Ośrodek dydaktyczno – muzealny w Załuczu Starym,
- Zagroda Poleska „Przeszłość Przyszłości” w Starym Brusie,
- Izba Regionalna „Zaścianek” w Hańsku,
- Izba Pamięci w Szkole Podstawowej w Dołhobrodach,
- Izba Historyczna „Organistówka” w Różance.

Życie kulturowe na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu” organizowane jest przez Młodzieżowy Dom Kultury we Włodawie, Włodawski Dom Kultury, Gminne Ośrodki Kultury, Koła Gospodyń Wiejskich. Kultura ludowa to folklor i sztuka charakterystyczna dla społeczności zamieszkującej dany obszar. Wyrasta ona ze wspólnych doświadczeń historycznych, form gospodarowania i warunków

życia. Kultura ludowa odznacza się poprzez działalność zespołów ludowych oraz imprezy nawiązujące do tradycji lokalnych i historycznych.

Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” znajdują się trzy skanseny:

- Skansen Wsi Poleskiej w Holi,
- Skansen w Kołaczach,
- Zagroda Poleska w Nowym Brusie,

oraz Muzeum Poleskiego Parku Narodowego w Załuczu Starym, Muzeum Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego we Włodawie z Oddziałem Muzeum Byłego Obozu Zagłady w Sobiborze.

Tab. 20 Instytucje kultury i biblioteki na obszarze LGD.

Lp.	Gminy	Instytucje kultury	Uczestnicy imprez	Biblioteki	Czytelnicy
1.	Hanna	1	12962	1	419
2.	Hańsk	1	34340	1	640
3.	Stary Brus	0	0	2	344
4.	Ruda-Huta	1	20620	1	676
5.	m. Włodawa	1	16200	2	3456
6.	gm. Włodawa	0	0	5	584
7.	Wola Uhruska	0	0	1	532
8.	Wyryki	0	0	2	335
Poleska Dolina Bugu		4	84122	15	6986

ZABYTKOWE BUDOWLE

Obszar LGD „Poleska Dolina Bugu” wyróżnia się od otaczającego terenu dużą ilością pałaców, kościołów, cerkwi, kapliczek, przydrożnych krzyży, zabytkowych domostw i zagrod.

Zabytkowe budowle na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” :

- Kościół parafialny pw. św. Ludwika we Włodawie z połowy XVIII wieku, wybudowany w stylu barokowym przez znanego włoskiego architekta Paola Antonia Fontanę,
- Cerkiew Narodzenia Najświętszej Maryi Panny we Włodawie ufundowana przez Augusta Zamoyskiego w I połowie XIX w.,
- Wielka Synagoga we Włodawie. Świątynia pochodzi jeszcze z XVIII w. i przypuszczalnie została zaprojektowana przez Fontanę,
- Pałac Myśliwski w Adampolu wybudowany w latach 1923-7 wg proj. arch. Jana Koszczyca-Witkiewicza dla Zamoyskich,
- Cerkiew filialna grecko-katolicka w Starym Brusie została wzniesiona w latach 1805-7 z fundacji Karola Grzymały Dobieckiego, właściciela wsi,
- Kościół parafialny pw. św. Stanisława bp. W Dołhobrodach. Został wzniesiony w 1929 r. na miejscu drewnianej cerkwi z XVIII w.,
- Cerkiew parafialna grecko-katolicka pw. apostołów św. Piotra i Pawła i św. Dymitra Męczennika w Hannie,
- Cerkiew parafialna prawosławna w Hańsku. Została wzniesiona na miejscu wcześniejszej w 1882 r.,
- Cerkiew prawosławna grecko-katolicka pw. św. Praksedy Męczenniczki w Holi. Została zbudowana na miejscu wcześniejszej w latach 1846-47 wg projektu arch. powiatowego,
- Cerkiew parafialna grecko-katolicka pw. Najświętszej Panny Marii w Horodyszczu. Została wzniesiona w 1760 r. z fundacji Potockich,

- Cerkiew parafialna grecko-katolicka pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, w Horostycie. Została zbudowana na miejscu wcześniejszej w 1702 r.,
- Cerkiew parafialna prawosławna w Kosyniu. Została zbudowana na miejscu wcześniejszej grecko-katolickiej w latach 1889-1890 wg projektu arch. Syczugowa,
- Cerkiew filialna grecko-katolicka w Lacku pw. bł. Jozafata bp, została wzniesiona w 1795 r.,
- Kościół parafialny pw. św. Mikołaja bp w Lubieniu, został wzniesiony w 1938 r.,
- Kościół parafialny Poaugustiański pw. św. Jana Jałmużnika w Orchówku. Powstał na miejscu wcześniejszej w latach 1770-1777,
- Pałac w Romanowie został wzniesiony w 1806 r. przez Błażeja Malskiego,
- Kościół parafialny neogotycki pw. św. Augustyna w Różance, został wzniesiony na miejscu wcześniejszej cerkwi w latach 1908-1913,
- Zespół pałacowy w Różance, został założony na początku XVIII w. przez Ludwika Pocięja, w 1798 r. przeszedł w ręce Zamoyskich,
- Murowany Pałac w Różance został wzniesiony prawdopodobnie według projektu arch. Józefa Pioli, ukończony w 1716 r.,
- Park w Różance, który jest pozostałością ogrodu francuskiego z początku XVIII w., przerobionego w pierwszej połowie XIX w. na park angielski,
- Kościół parafialny neorenesansowy pw. Matki Boskiej Różańcowej w Sławatyczach, został zbudowany na miejscu wcześniejszego w latach 1913-1919,
- Cerkiew filialna bizantyńsko-eklektyczna, prawosławna pw. Wniebowstąpienia w Sławatyczach, została wzniesiona na przełomie XIX-XX w.,
- Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Uhrsku, został zbudowany na miejscu wcześniejszego 1678 r.,
- Cerkiew parafialna prawosławna pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii w Uhrsku, została zbudowana w 1849 r.,
- Kościół ewangelicko-augsburski, obecnie kościół polskokatolicki pw. św. Mateusza z połowy XIX w., położony w miejscowości Ruda-Huta.

PRODUKT LOKALNY

Tradycje wiejskie na obszarze LGD związane są z wypiekiem chleba, produkcją masła i serów, darcie pierza, przędzeniem wełny, a także z pszczelarstwem, wikliniarstwem, tkactwem czy szydełkowaniem. Wieś Siedliszcze słynie z wyrobów ozdób choinkowych, Stulno – z malarstwa ludowego, zaś Stanisławów – z kowalstwa artystycznego. Atrakcją mogą stanowić także potrawy regionalne, do których można zaliczyć: pieczone pierogi z kaszą gryczaną, tzw. fusier, pyzy z grzybami, wyroby z ciecierzycy, kisiel gryczany, sołoduha czy potrawy z ryb słodkowodnych

Znajomość kultury i historii naszego regionu pozwala zakładać, że na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu” wytwarzanie i sprzedaż produktów tradycyjnych i lokalnych może stanowić istotną gałąź sektora rolno-spożywczego, a także wytwórczego (rękodzieło). Wytwarzane na terenie LGD produkty zawdzięczają swą wyjątkowość lokalnej kulturze, tradycji i historii oraz stanowią istotną część składową kulturowego dziedzictwa.

Obszary wiejskie, które jako jeden z możliwych preferują kierunek rozwoju związany z agroturystyką i produkcją lokalnych wyrobów żywnościowych, stają się coraz bardziej atrakcyjne dla osób przyjezdnych, a także dla drobnych przedsiębiorców, którzy decydują się na ulokowanie swojego kapitału i uruchomienie biznesu właśnie w takim miejscu. Turyści wypoczywający na obszarze LGD szczególną wagę przywiązują do jakości i atrakcyjności wyrobów regionalnych.

Jednym z głównych działań w celu promocji, zachowania tradycji i dystrybucji produktów lokalnych powinno być stworzenie marki lokalnej produktów regionalnych, pobudzenie aktywności gospodarczej, rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej na terenie LGD. Pozyskiwanie dochodów

i prowadzenie działalności gospodarczej dzięki sprzedaży produktów tradycyjnych i lokalnych zagwarantuje, że tradycyjne metody produkcji nie zostaną zapomniane, a produkowana żywność i rękodzieło, dzięki charakteryzującej je wysokiej jakości, zapewni sobie stały zbył. To z kolei może spowodować tworzenie nowych miejsc pracy na wsi.

IMPREZY

Gminy „Poleskiej Doliny Bugu” oferują szereg atrakcyjnych wydarzeń kulturalnych. We Włodawie odbywa się „Festiwal Trzech Kultur”, „Poleskie Lato z Folklorem”, w Okunicy co roku organizowane są „Dni Krokodyla”, w gminie Stary Brus Jarmark Holeński. W każdej gminie corocznie organizowane są Dni Gminy oraz Dożynki gminne.

9. Specyfika obszaru

Obszar LGD cechuje występowanie wielu elementów wspólnych, zarówno w odniesieniu do posiadanych zasobów, jak i potrzeb oraz oczekiwań, co stanowi o szczególnej specyfice tego terenu, będącą jednocześnie podstawą do podjęcia decyzji o przygotowaniu jednolitej strategii rozwoju.

Cały obszar analizowanych terenów, których dotyczy Lokalna Strategia Rozwoju leży w obrębie ośmiu sąsiadujących ze sobą gmin. Teren gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy Działania „Poleska Dolina Bugu” tworzy zwarte terytorium, o zbliżonych cechach krajobrazu i środowiska przyrodniczego, tradycji i kulturze. Gminy należące do LGD „Poleska Dolina Bugu” położone są na obszarze wyróżniającym się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego i wykazują jednorodność cech pod względem typu krajobrazu, klimatu, gleb, bogactw naturalnych, lesistości, zasobów wodnych oraz stanu środowiska naturalnego. Elementem integrującym opisywany obszar jest ustanowienie tutaj obszarów chronionych i pomników przyrody, w tym Poleskiego Parku Narodowego oraz Sobiborskiego Parku Krajobrazowego, także włączenie do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000.

Analizowany obszar jest spójny, jeśli chodzi o cechy lokalnej społeczności i wskaźniki demograficzne. Należą do nich: proces starzenia się „wsi”, niski bądź ujemny przyrost naturalny, wysoki wskaźnik bezrobocia, ale także spora aktywność społeczna, która wyraża się przez znaczną ilość organizacji wiejskich oraz stowarzyszeń na rzecz rozwoju lokalnego. Działalność tych organizacji przyczynia się do rozwoju kapitału społecznego. Ukryte bezrobocie, niskie wykształcenie, odpływ ludzi młodych stanowi ogromny problem, ale zarazem wyzwanie. Obszar ten nie zatrzymuje młodych, dobrze wykształconych, którzy z trudem mogliby znaleźć interesującą pracę.

Obszar objęty diagnozą w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju posiada jednorodny charakter, jeśli chodzi o cechy gospodarcze. Jest to obszar typowo rolniczy, o tradycyjnym sposobie prowadzenia gospodarstw rolnych, z rozwijającą się przedsiębiorczością. O spójności obszaru decyduje w znacznej mierze wiejski charakter gmin oraz podobna struktura gospodarstw. Słabe gleby, duże rozdrobnienie i brak specjalizacji gospodarstw wraz z niewielkim kapitałem ograniczają szanse na poprawę produkcji rolniczej. Na całym obszarze zidentyfikowano szereg specyficznych i charakterystycznych dla niego produktów, mogących stać się silną lokalną i regionalną marką regionu. Uzasadnione wydaje się zatem wspieranie rozwoju agroturystyki i turystyki.

Spójność turystyczna tego regionu przejawia się poprzez sieć szlaków turystycznych, biegnących przez Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, które łączą obszar gmin LGD „Poleska Dolin Bugu”. Obszar LGD połączony jest różnorodnymi atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi. Na omawianym obszarze brakuje wspólnej oferty turystycznej, a wiele miejsc wymaga wsparcia inwestycyjnego, by odsłonić swój prawdziwy urok.

Spójność obszaru

Obszar objęty niniejszą Strategią posiada wiele spójnych, unikatowych w skali regionu i kraju, cech świadczących o jego wyjątkowości. Wynikają one zarówno z położenia Poleskiej Doliny Bugu, jak i uwarunkowań kulturowych, przyrodniczych, historycznych i środowiskowych. Świadczą one o jego spójności opartej na:

- spójności przestrzennej
 - gminy wchodzące w skład LGD „Poleska Dolina Bugu” pod względem obszarowym tworzą jedną całość, sąsiadują bezpośrednio ze sobą oraz położone są we wschodniej części województwa lubelskiego, w powiecie włodawski oraz chełmskim.
- spójności geograficznej
 - położenie w strefie przygranicznej (Białoruś, Ukraina),
 - położenie wszystkich gmin wchodzących w skład LGD na terenie Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiej,
 - podobieństwo gmin pod względem ludnościowym i obszarowym,
- spójności historycznej:
 - występowanie licznych zabytków sakralnych i świeckich, potwierdzających bogatą historię obszaru,
 - silnie odczuwalna wielokulturowość obszaru wywodząca się z historycznego dziedzictwa krainy pogranicza,
- spójności kulturowej:
 - pograniczny charakter opisywanego obszaru,
 - zróżnicowanie struktury etnicznej ludności, a co za tym idzie zróżnicowanie religijne i kulturowe,
 - liczne zabytki kultury materialnej,
 - dziedzictwo kulturowe: twórcy ludowi (rzeźba, malarstwo, tkactwo, poezja), izby regionalne, zespoły folklorystyczne, dni miejscowości, dożynki, kultywowanie regionalnych zwyczajów, potrawy regionalne, budownictwo sakralne, rejon trzech kultur.
- spójności przyrodniczej:
 - zbliżone warunki rozwoju fauny i flory na obszarze LGD ze względu na położenie w obrębie tej samej krainy geograficznej – Pojezierze Łęczyńsko -Włodawskie,
 - bardzo dobrze rozwinięty system obszarów chronionych świadczący o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych (liczne rezerваты, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu) oraz obszarów zaliczonych do sieci NATURA 2000,
 - gęsta sieć wód powierzchniowych,
 - specyficzny klimat – duże nasłonecznienie oraz długie zaleganie pokrywy śnieżnej.
- spójność gospodarcza:
 - teren działania LSR jest terenem typowo rolniczym,
 - podobny we wszystkich gminach model produkcji rolnej opartej na mało wymagających uprawach oraz hodowli trzody chlewnej i bydła mlecznego,
 - niski poziom przedsiębiorczości,
 - istnienie dogodnych połączeń komunikacyjnych pomiędzy gminami,
 - zbliżony poziom rozwoju infrastruktury.

10. Spis tabel

Tab. 1 Dane identyfikacyjne gmin tworzących Lokalną Grupę Działania „Poleska Dolina Bugu.”

Tab. 2 Struktura ludności na obszarze LGD.

Tab. 3 Struktura wiekowa i charakterystyka zmian demograficznych w LGD.

- Tab. 4. Stopa bezrobocia na obszarze LGD [%].
- Tab. 5. Bezrobotni zarejestrowani na obszarze LGD.
- Tab. 6. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności ogółem oraz w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze LGD.
- Tab. 7. Bezrobotni zarejestrowani według wieku (24 lata i więcej, 55 lat i więcej) w powiatach włodawskim i chełmskim w latach 2007 – 2013.
- Tab. 8 Liczba osób zatrudnionych na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu”.
- Tab. 9 Struktura podmiotów gospodarczych poszczególnych gmin obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu”.
- Tab. 10 Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON (wybrane sekcje).
- Tab. 11 Struktura ilościowa gospodarstw rolnych na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 12 Użytkowanie gruntów na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 13 Pogłowie zwierząt gospodarskich na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu”, wg Spisu Rolnego 2010 r.
- Tab. 14 Organizacje pozarządowe na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 15 Charakterystyka pomocy społecznej na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 16 Liczba miejsc noclegowych, udzielonych noclegów, w tym turystom zagranicznym w roku 2013 w LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 17 Liczba turystów korzystających z noclegów w roku 2013 w LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 18. Infrastruktura komunalna na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 19. Obszary prawnie chronione na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu.”
- Tab. 20 Instytucje kultury i biblioteki na obszarze LGD.